

Анатолій Трембіцький
Хмельницький

РОДИНА СІЦІНСЬКИХ-СІЧИНСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКЕ ІСТОРИЧНО-ФІЛОЛОГІЧНЕ ТОВАРИСТВО В ПРАЗІ (1923 – 1945 РР.)

В статті висвітлено наукову діяльність Українського історично-філологічного Товариства в Празі (1923 – 1945 рр.), здійснена спроба визначити його значення для розвитку вітчизняної історичної науки, а також відображено участь в його роботі членів української родини Сіцинських-Січинських, зокрема о. Євфимія Сіцинського та відомого дослідника Володимира Січинського. Дослідження містить детальний історіографічний огляд даної проблеми, а також визначено вплив УІФТ на розбудову інших наукових інституцій українців за кордоном.

Ключові слова: українська еміграція, Прага, Українське історично-філологічне Товариство, В. Січинський, наукова та організаційна діяльність.

This article highlights scientific activity of the Ukrainian historical and philological Association in Prague in 1923-1945. Also, author has made an attempt to define its role in development of Ukrainian historical science and to reflect the contribution to its work of Sitsinsky-Sichynsky family's members. The article contains detailed historiographic review of the topic, and defines UHPA's influence on a development of other scientific institutions of Ukrainian Diaspora.

Key words: Ukrainian emigration, Prague, Ukrainian historical and philological Association, V. Sichynsky scientific and organizational activities.

Внаслідок поразки національно-визвольних змагань українського народу 1917 – 1921 рр. найсвідоміша українська інтелектуальна, мистецька та політична еліта, вимушено, через переслідування за політичною ознакою, покинула окуповану більшовиками рідну землю й знайшла притулок на теренах Європи. Проте українці навіть за складних еміграційних умов не уявляли свого існування без наявності кваліфікованих академічних, наукових і політичних сил, які б репрезентували Україну на чужині й допомагали їм зберегти свою національну ідентичність, а також досвід трагічного державотворчого процесу. Так, у цей міжвоєнний період одним із найголовніших українських центрів була Прага – фактичний «Оксфорд» укра-

їнської еміграції, де було найсильніше скупчення інтелектуальних кадрів і студентства поза межами України, адже тут, а також у Подєбрадах, діяли науково-освітні інституції – Український вільний університет (УВУ), Українська студія пластичних мистецтв (УСПМ), Українське історико-філологічне товариство в Празі (УІФТ), Українське товариство прихильників книги (УТПК), Український високий педагогічний інститут ім. М. Драгоманова (УВПІ) та гімназія при ньому, Українська господарська академія в Подєбрадах (УГА) та її правонаступник Український технічно-господарський інститут заочного навчання, Українська наукова асоціація (УНА), Український академічний комітет (УАК), Український громадський видавничий фонд (УГВФ), Український інститут громадознавства (УІГ), які надавали українським емігрантам «можливість здобувати повноцінну вищу освіту»¹. Проводили свою діяльність інші культурні та мистецькі об'єднання, численні українські видавництва, а також Музей визвольної боротьби України (МВБУ), з яким дуже активно співпрацював В. Січинський, подарувавши цілий ряд цінних документів особового походження, допомагав опрацьовувати матеріали фондів².

Таким чином, на теренах молоді Чехословацької республіки, де склалися найкращі умови перебування завдяки підтримці уряду республіки до українського народу, знайшла свій притулок і згуртувалася значна кількість української інтелігенції, яка, опинившись на чужині, змогла адаптуватись до нових умов свого існування й продовжити різнобічну інтелектуальну працю, заснувавши цілу низку українських науково-освітніх установ, товариств, організацій, спілок тощо. На жаль, у радянські часи історичні дослідження діяльності української міжвоєнної еміграції в ЧСР мали упереджений характер. Проте українські емігранти-інтелігенти були впевнені, що «прийде час, коли наші майбутні історики будуть досліджувати життя й чинність української еміграції, яка повстала після останньої нашої національної катастрофи»³. З проголошенням незалежності України, вітчизняні історики поновили дослідження проблем діяльності науково-освітніх інституцій створених українськими емігрантами на теренах Чехословацької Республіки в міжвоєнний період. Однак, не зважаючи на наявність значної джерельної бази, історіографія досліджуваного питання й досі залишається обмеженою, відсутні ґрунтовні монографічно-дисертаційні праці, які б узагальнили й систематизували діяльність українських науково-освітніх інституцій в Празі, а саме Українського історично-філологічного това-

риства, а також ролі та внеску його членів, зокрема, членів родини Сіцинських-Січинських, в історію та культуру України.

Першим дослідником, який розпочав вивчати діяльність Українського історично-філологічного товариства був В. Січинський. Саме він, під криптонімом «Я. К.», опублікував у часопису «Діло» статтю «З українського мистецького життя в Празі» (Львів, 1924), в якій вперше висвітлив діяльність УІФТ, Товариства Українського пластичного мистецтва та Українського громадсько-видавничого фонду, а також подав деякі аспекти діяльності найбільш активних членів цих науково-освітніх та видавничих установ⁴. Він же видрукував у часопису «Нові шляхи» працю «Українське історично-філологічне товариство в Празі» (Львів, 1929)⁵, в якій висвітлив роль і значення цієї наукової інституції. Але, на жаль, сучасні дослідники діяльності Товариства майже не використовують праць знаного подлянина В. Січинського.

Більшість сучасних досліджень діяльності науково-освітніх інституцій української еміграції в Празі, в т. ч. й Українського історично-філологічного товариства, базується на фундаментальних працях відомого дійсного члена і з 1929 – секретаря УІФТ С. Наріжного «Українська еміграція: Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами» (Прага, 1942. – Ч. 1; Київ, 1999. – Ч. 2)⁶. Вперше деякі аспекти діяльності Товариства він подав у газеті «Тризуб» (Париж, 1928)⁷, а також залишив цінні рукописні спогади про голову УІФТ Дмитра Антоновича (1877 – 1945)⁸. Крім того, висвітлив 15-літні здобутки УІФТ у «Працях Українського Інституту в Америці. I» (Прага, 1939)⁹, пізніше виданій окремою брошурою (Прага, 1940)¹⁰ та перевиданій в незалежній Україні (1999)¹¹. Водночас, певні аспекти діяльності Українського історично-філологічного товариства та наукові здобутки його членів відображали в своїх працях науковці, які мешкали за межами України, серед них О. Бочковський (Подебради, 1930)¹², В. Біднов (Прага, 1931)¹³, М. Галаган (Прага, 1938)¹⁴, Д. Антонович (Регенсбург, 1947; Київ, 1993)¹⁵, Д. Дорошенко (Б. м. і б. р.)¹⁶, О. Оглоблин (Нью-Йорк)¹⁷, Б. Єржабкова (Прага, 2005)¹⁸, О. Пеленська (Нью-Йорк – Прага, 2005)¹⁹ тощо. Діяльність УІФТ у сфері культури фрагментарно подала К. Антонович у праці «З моїх споминів» (Вінніпег, 1973)²⁰, а також залишила невелику, але «творчо надзвичайно виразну колекцію творів... 7 олійних робіт і 14 рисунків пастеллю, олівцем, вуглем»²¹, серед яких портрети членів УІФТ – «Портрет проф. Української Господарської Академії в м. Подебради Ольгерда Борковського»,

«Портрет археолога Івана Борковського» (1937)²².

В Україні цю проблему частково вивчали і висвітлювали в своїх публікаціях знані дослідники Г. Божук і В. Зілгалов (1992)²³, В. Ульяновський та С. Ульяновська (1993)²⁴, О. Боряк (2005)²⁵, М. Шафовал, Р. Яремко (2005)²⁶, О. Чечина (2006)²⁷, Г. Саган (1999, 2003)²⁸ та ін. Українські історики підготували низку дисертаційних досліджень з проблем діяльності міжвоєнної еміграції спрямованої на відновлення української державності та розвиток національної науки та культури. Так, першу спробу комплексного дослідження цієї діяльності зробив В. Стремидло (1994)²⁹, який частково доторкнувся й історії діяльності УІФТ та подав його загальну характеристику. Аналізу культурно-освітньої та наукової діяльності українців-емігрантів на території ЧСР та Німеччини присвятила свою дисертацію Т. Бублик (1997)³⁰. Певні аспекти науково-педагогічної, культурно-освітньої, громадсько-політичної діяльності українських науковців-емігрантів показали в своїх дослідженнях Д. Бурім (1997), І. Саламаха (1998), В. Швидкий (2000), О. Яцишина (2004)³¹. Найбільш ґрунтовний аналіз культурно-освітньої та наукової діяльності української еміграції міжвоєнного періоду в ЧСР, зробив у своїй дисертації доктор історичних наук С. Віднянський (1997)³², звертаючись до цієї проблеми і в інших публікаціях (1993, 1994, 1995, 2007)³³. Однак, всі вони не ставили за мету всебічно відтворити науково-освітню діяльність та висвітлити наукові здобутки його членів, а лише частково й побічно зупинялися на цій проблемі, через багатоаспектність та великий обсяг досліджень пов'язаних з українською еміграцією міжвоєнного періоду. Зібраний і проаналізований ними фактичний матеріал полегшив реалізацію цього завдання для наступних досліджень багатой спадщини української політичної, науково-освітньої та культурної еміграції.

Варто зауважити, що наукові здобутки членів УІФТ оприлюднювали – «Науковий збірник Українського університету в Празі» (1923, 1930)³⁴, «Науковий ювілейний збірник Українського університету в Празі» (1925, 1930)³⁵, «Праці Українського історико-філологічного товариства в Празі» (1926, 1939, 1941, 1942, 1944)³⁶, «Справоздання про діяльність Українського історико-філологічного товариства в Празі» (1924)³⁷, «Праці Українського Інституту в Америці. I» (1939), газети «Тризуб» (Париж, 1925)³⁸ і «Нова Україна» (Прага, 1922, 1923, 1925)³⁹, двотомник «Український Вільний Університет в Празі в роках 1921 – 1931» (Прага, 1931)⁴⁰. Деякі аспекти діяльності УІФТ, його голови Д. Антоновича та членів То-

вариства, висвітлювалися на Українському Науковому з'їзді в Празі 3-7 жовтня 1926 р. (1928)⁴¹, Міжнародній конференції «Muzeum osvobozenéckého boje Ukrajiny: k 80. výročí založení: sborník příspěvků z konference» (Прага, 2005)⁴², Міжнародній науковій конференції, присвяченій 130-річчю з дня народження Дмитра Антоновича – видатного українського вченого-мистецтвознавця, громадського і політичного діяча, організатора наукового і культурного життя (2007). Короткі статті-гасла з цієї проблеми подали такі довідкові видання («Енциклопедія Українознавства-I», 1949)⁴³, («Енциклопедія Українознавства-II», 1980)⁴⁴.

Враховуючи викладене, нами на підставі усіх наявних джерел, історіографічної бази та з урахуванням нового рівня наукового осмислення, зроблена спроба зважено й об'єктивно висвітлити наукову діяльність Українського історико-філологічного товариства в Празі, його значення для вітчизняної історичної науки, а також відобразити участь в його роботі членів української родини Січінських-Січинських та багатьох професорів Кам'янець-Подільського державного українського університету. Адже, всебічне висвітлення плідної наукової праці членів УІФТ, ґрунтовний аналіз їхньої наукової спадщини та визначення її місця в історії й культурі України, її впливу на розвиток української історичної науки в міжвоєнний період, на нашу думку, повинно стати предметом повноцінного і ґрунтовного дослідження вітчизняної історичної науки. Так, перед професорсько-викладацьким складом урочисто відкритого в Празі 23 жовтня 1921 р. УВУ, стояло відповідальне завдання, забезпечити отримання вищої освіти молодими українцями-емігрантами⁴⁵. Поряд з науково-педагогічною працею, професори УВУ розгортали й наукову діяльність, важливою передумовою якої були живі традиції наукової праці в Україні, адже серед професорського складу університету були представники української науки Наддніпрянщини та Наддністрянщини, східної Слобожанщини, Буковини та Галичини, північно-західної Холмщини, і навіть Кубані, які прибули до Праги з усталеними традиціями товариської співпраці на науковій ниві. Все це спонукало учених і професорів УВУ не тільки до продовження індивідуальної наукової діяльності, але й до заснування українських наукових осередків необхідних для плідної спільної наукової праці та обміну думками з фахівцями з певних галузей знань, до відновлення наукових традицій, які були усталеними в Україні⁴⁶.

Думка щодо заснування при УВУ товариства для наукової співпраці виникла в Дмитра Антоновича⁴⁷, ще під час перебування УВУ

у Відні⁴⁸. Значно пізніше С. Наріжний, характеризуючи його діяльність, як ініціатора заснування УІФТ, писав, що Дмитро Антонович «присвятив для України біля п'ятдесяти літ своєї праці й життя. Його праця була в різних ділянках – політичній, громадській, державній і науковій. В кожній з цих ділянок він займав передові пости: був політичним авторитетом, міністром, дипломатичним репрезентантом України, ректором університету і так далі. Був він одним з ініціаторів відродження української державності в ХХ ст. і з будівничих плановиків Української Народної Республіки. Як державний діяч, він не мав такої популярності, як М. Грушевський, В. Винниченко і С. Петлюра, але його ідеологічний вплив не був менший, ніж у кожного з цієї трійки. Працюючи в різних ділянках, Д. В. Антонович мав багато співробітників. Не знаю, чи мав він між ними ще когось, з ким постійно і без перерви працював так довго, як зі мною в Празі в таких наукових установах, як УВУ, Українське Історично-Філологічне Товариство й Музей ВБУ...»⁴⁹.

При вирішенні питання щодо заснування в Празі Українського наукового товариства, в якому б об'єдналися всі університетські і наукові сили української еміграції, що безпосередньо не були пов'язані з діяльністю навчального закладу⁵⁰, зустрілися дві концепції цієї проблеми – австрійських та російських університетів. Так, професори, що раніше працювали у вищих закладах Австрії, вважали, що діяльність такого наукового товариства може ускладнювати і навіть перешкоджати науковій роботі університету⁵¹. Після тривалих дискусій, було досягнуто компромісу, і на заміну одного універсального наукового товариства при УВУ було утворено декілька вузькофахових наукових товариств – медичне, педагогічне, правниче, історико-філологічне, яке, до речі, існувало майже 23 роки (1923 – 1945) та інші⁵².

Ідею Д. Антоновича щодо утворення наукового товариства при УВУ активно підтримали професори філософічного факультету університету – П. Андрієвський, В. Біднов, Д. Дорошенко, Ол. Колесса та В. Щербаківський. Вони після детального обговорення справи на своєму зібранні 30 травня 1923 р. ухвалили негайно заснувати «Українське історико-філологічне товариство в Празі»⁵³. На цьому установчому зібранні фундатори обрали тимчасову президію Товариства в складі – Д. Антонович (голова), В. Біднов (секретар)⁵⁴. Повідомлення про заснування УІФТ із запрошенням взяти участь у першому публічному засіданні призначеному на 7 червня 1923 р., були надіслані професорам філософічного факультету УВУ, про-

фесорам історичного факультету Карлового університету, а також співробітникам українських наукових установ – УГА в Подєбрадах та УВПІ ім. М. Драгоманова. Українську громаду Праги про цю подію поінформували через оголошення в україномовних газетах «Студентський дім» та «Українська хата»⁵⁵.

Перше засідання новоствореного наукового осередку – УІФТ, відбулося 7 червня 1923 р., за присутності 60 осіб. Перед учасниками зібрання виступили Д. Дорошенко зі своєю доповіддю «Пам'яті О.І. Левицького та І.М. Каманіна» та В. Біднов з доповіддю «Усноє повєствованіє запорожца Н.Л. Коржа». На цьому ж засіданні першими членами УІФТ було обрано 11 осіб⁵⁶. Варто зазначити, що на цьому ж зібранні планувалося заслухати доклад професора Д. Антоновича, однак він був відкладений на наступне друге засідання⁵⁷, яке відбулося вже 13 червня 1923 р. На ньому було прийнято рішення, що діяльністю Товариства має керувати управа, кожен член якої б мав чітко визначені обов'язки. До її постійного складу були обрані члени тимчасової президії Товариства – Д. Антонович (голова), В. Біднов (секретар)⁵⁸, а також до управи додатково введений Ол. Колесса (заступник голови)⁵⁹.

Головною метою новоствореного наукового Товариства було «об'єднати в науковій праці всіх українських на еміграції філологів і істориків, що науково працюють в галузі чистої лінгвістики та історії»⁶⁰, тобто всіх науковців які проводили дослідження з історії України, історії мови та літератури, історії філософії, історії права, історії економічних відносин, історії пластичного мистецтва, історії культури, музики й театру, етнографії тощо⁶¹. УІФТ з перших днів свого утворення, обмежуючи свою діяльність суто науковими завданнями і намагаючись стати потужним культурно-науковим осередком української еміграції, основною формою вважало такі різноманітні напрями своєї науково-дослідної та просвітницької діяльності: проведення регулярних прилюдних наукових засідань⁶²; виголошення наукових доповідей і рефератів членами УІФТ⁶³; організація і проведення широких наукових дискусій з різних питань за участю всі присутніх, тобто обмін думками з приводу прочитаних доповідей і рефератів⁶⁴; обґрунтування наукових концепцій⁶⁵.

Швидкому розгортанню та налагодженню наукової діяльності новозаснованого УІФТ сприяло те, що при створенні подібної наукової інституції в умовах еміграції його засновниками був врахований і використаний набутий ними певний досвід праці в Науковому товаристві ім. Шевченка у Львові (1873), Історичному Товаристві

Нестора-Літописця у Києві (1873), Історично-філологічному товаристві при Харківському університеті (1876), Українському науковому товаристві в Києві (1907), Історико-філологічному відділу національної Академії наук (1919), наукових товариствах Кам'янець-Подільського, Катеринослава, Одеси, Полтави тощо. Крім того були враховані усі аспекти розгортання наукової діяльності тогочасними європейськими науковими спільнотами та створення в 1921 р. подібних осередків та інституцій в системі Академії наук України⁶⁶. З кожним новим засіданням кількість членів Товариства, яких, до речі, обирали таємним голосуванням, збільшувалася. Поступово УІФТ об'єднало, крім професорів філософічного факультету, факультетів суспільних наук і права УВУ, українських учених з інших українських вищих навчальних закладів – Української господарської академії в Подєбрадах, Українського вищого педагогічного інституту ім. М. Драгоманова⁶⁷, а також лекторів, асистентів, членів інших науково-освітніх товариств та установ Чехословаччини⁶⁸. УІФТ активно залучало до роботи й молодих українських науковців, серед яких подолянин В. Січинський та ін.⁶⁹ Вже на кінець першого року діяльності Товариство нараховувало 29 дійсних членів та 2 члени-співробітники⁷⁰, було проведено одне установче і 18 наукових прилюдних зібрань, на яких заслухано 24 доповіді дійсних членів УІФТ⁷¹.

Згодом членами Товариства стали й представники української науки, українські історики та філологи, що мешкали й працювали далеко поза межами Чехії, а саме в Австрії, Америці, Галичині, Закарпатті, Західній Україні та Слобожанщині, Німеччині, Польщі, Фінляндії, Франції. Таким чином, УІФТ, як наукова інституція, ставши єдиним центром українських наукових сил на еміграції, зосередило найкращі і найактивніші її культурні сили, що емігрували з різних регіонів України, що сприяло поступовому набуттю ним всеукраїнського характеру⁷². Пізніше його секретар та історіограф професор С. Наріжний писав: «В цьому відношенні Товариство від початку стало в повному значенні всеукраїнською соборницькою організацією»⁷³. Певним підтвердженням визнання наукових здобутків членів УІФТ за межами Чехословаччини є те, що наукові реферати членів Товариства зачитувалися на засіданнях секцій Всеукраїнської Академії наук, як доповіді позаштатних співробітників ВУАН. Так, серед них, у 1929 р. були зачитані реферати В. Січинського «Вишгородські ретонди» і «Ретонди на Україні»⁷⁴.

Діяльність Товариства йшла згідно з наміченими планами і з

кожним роком збільшувалася кількість його членів. Загалом же за весь період свого існування УІФТ мало в своєму складі максимум 57 дійсних членів⁷⁵, хоча О. Чечина подала список із 62 його членів⁷⁶, а за іншими даними їх було – 65⁷⁷. Варто зазначити, що найбільш його активними членами аж до його ліквідації були – Д. Антонович (†12.11.1945), Л. Білецький, П. Богацький, Д. Дорошенко, І. Огієнко, С. Сірополко, В. Січинський, В. Щербаківський та ін. Завдяки досвіду та енергії Дмитра Антоновича, одного із ініціаторів утворення Товариства, який беззмінно обіймав посаду голови УІФТ аж до припинення його праці в зв'язку з радянською окупацією Праги, який від першого й до останнього дня проводив засідання УІФТ, і лише за його відсутності в Празі, декілька засідань проходили під головуванням інших членів управи, вирішував всі поточні справи та репрезентував науковий осередок назовні, Товариство здобуло симпатії української наукової еліти та українського громадянства⁷⁸. Під час академічного року Товариство щотижнево проводило свої прилюдні наукові зібрання, на яких виголошувалися наукові доповіді, або читалися реферати з тієї чи іншої проблематики⁷⁹. Завдячуючи організаторським здібностям та вмільй праці Д. Антоновича Товариство вижило в найскладніших умовах еміграції, хоча його члени часто були змушені змінювати місця проживання, праці, а іноді й фах⁸⁰. Він, як голова УІФТ, зумів надати науковим зібранням регулярності, академічності⁸¹ і сталості, що досить позитивно впливали на саму організацію діяльності УІФТ і плідність праці його членів⁸². Досить значну роботу проводив і секретар управи УІФТ Василь Біднов, який готував і скликав засідання, ретельно вів протоколи, проводив листування Товариства з іншими науково-освітніми осередками та установами, часто виступав з доповідями⁸³, зокрема з докладом «Бібліографічна діяльність о. Євфимія Січинського» (1931)⁸⁴, а також займався підготовкою та виданням наукових праць членів УІФТ⁸⁵.

Аналіз науково-дослідної і просвітницької діяльності Українського історично-філологічного Товариства в Празі свідчить про різноманітність тематики наукових зацікавлень його членів, хоча головним предметом їх наукової праці була україністика⁸⁶. У порівнянні з іншими науково-освітніми товариствами, які діяли на теренах Чехословаччини, УІФТ вирізнялося від інших наукових осередків тим, що було виключно науковим осередком, не пов'язаним з виконанням будь-яких інших професійних завдань; його членами могли стати лише особи з вищою освітою, які вже мали опубліковані наукові праці; продуктивністю своєї праці⁸⁷. Варто зазначити, що

українознавчі дослідження були досить високо оцінені на другому Українському науковому з'їзді в Празі (1932), особливо був виділений вагомий внесок у розвиток української науки професорів УВУ і членів УІФТ⁸⁸.

За 15-ліття існування УІФТ, як зазначав С. Наріжний, відбулося 404 наукових засідань, на яких було оголошено та обговорено 611 (за іншими даними 614⁸⁹) доповідей та рефератів⁹⁰ 46 доповідачів⁹¹. Після нетривалої перерви в 1938 – 1939 рр., УІФТ відновило свою діяльність проводячи щорічно в середньому 20 засідань. Так, у 1939 – 1941 – УІФТ провело 38 наукових зібрань, на яких обговорено 48 доповідей⁹². Загалом же, УІФТ припинило свою діяльність у зв'язку з радянською окупацією Праги і переїхало до Мюнхена, де в 1945 р. лише на короткий час під головуванням В. Щербаківського відновило свою діяльність⁹³. Все це дало підстави С. Наріжному стверджувати, що за кількістю і регулярністю проведених наукових засідань та прочитаних доповідей і рефератів, УІФТ не мало собі рівних серед подібних українських науково-освітніх інституцій, як на теренах України, так і за їх межами⁹⁴. Варто зазначити, що більшість із 611 наукових доповідей та рефератів були оригінальними науковими розвідками. Так, зокрема, маловивчені питання з мистецтвознавства України в своїх наукових рефератах висвітлювали – Д. Антонович, В. Січинський⁹⁵.

При цьому насамперед слід згадати, що своєю активною позицією серед членів Товариства виділявся подолянин Володимир Січинський. Так, для обговорення вже на одному з перших зібрань УІФТ були представлені виступи В. Січинського «Нова теорія походження Київської Русі» та К. Чеховича «Початки української нації»⁹⁶, згодом підсумки цієї наукової прилюдної дискусії були надруковані окремим виданням під назвою «Откоуду есть пошла Руская Земля...»⁹⁷. Крім того, 27 листопада 1923 р. мало відбутися наукове зібрання, на якому заплановано доповідь В. Січинського «Українська хата в околицях Львова»⁹⁸, це зібрання дійсно відбулося, про що свідчить запис «Реф. читаний на зібранню Укр. наук. т-ва в Празі» на обкладинці виданого реферату окремою брошурою (Львів, 1924)⁹⁹.

Загалом же серед членів Товариства існувала стала практика, щодо апробації їхніх виступів на засіданнях, а вже згодом вони виголошувалися на досить поважних міжнародних наукових форумах різного рівня, або публікувалися в поважних наукових часописах. Так, апробацію на зібраннях УІФТ в 1928 р. пройшли реферати

В. Січинського з історії української архітектури «Сутківська твердиня» і «Ротонда в Мукачеві»¹⁰⁰, які потім були доопрацьовані та видрукувані в 1929 – у видавництвах Києва і Львова¹⁰¹. Вчений також досить часто виступав на прилюдних засіданнях УІФТ зі своїми доповідями, в яких торкався проблем:

- традиційного українського будівництва та його архітектурних форм – «Архітектура міста Лаврова», «Будівництво міста Потилича (частина 1 – історична)», «Походження вежі Корнякта у Львові (на підставі аналізу архітектурних форм)» та інші;

- української сакральної архітектури, тобто архітектури храмових споруд – «Бойківський тип церков», «Велика Лаврська церква по гравюрах XVII та XVIII ст.», «Досліди над будовою св. Юра (погляд В. Пархоменка)» та інші;

- окремих видів традиційного та професійного українського мистецтва – «Гравер Леон Тарасевич», «Методична схема до пластичного мистецтва», «Початки українського граверства», «Українська порцеляна (Волинь XVIII – XIX ст.)», «Українське скло XVI – XIX ст.»¹⁰².

Досить часто В. Січинський перед представленням своїх наукових праць на різних міжнародних наукових форумах, з метою апробації зачитував їх тези на засіданнях Товариства. До них можна віднести доповідь «Українське дерев'яне будівництво й метод його дослідження», з якою він виступив на I з'їзді слов'янських етнографів та географів (Прага, 1924), а потім опублікував (Прага, 1926)¹⁰³, науковий реферат «Етрусський дім і гуцульський осідок» виголошений ним на II з'їзді слов'янських етнографів та географів (Варшава, 1927), пізніше опублікований в матеріалах з'їзду (Krak w, 1930)¹⁰⁴, значне зацікавлення викликала його доповідь «La genese et l'evolution des formes des tours et des clochers de bois en Ukraine» («Генеза та еволюція форм дерев'яних споруд України») прочитана на Першому Міжнародному конгресі народного мистецтва (Прага, 1928), опублікована в матеріалах конгресу (Paris, 1928)¹⁰⁵, а також доповідь «Ужиткове мистецтво в системі мистецького виховання» оприлюднена на Першому Українському педагогічному конгресі (1936) та пізніше опублікована (Львів, 1938)¹⁰⁶.

Цілий ряд спеціальних засідань Товариства було присвячено пам'яті покійних членів УІФТ, а також ювілеям знаних представників української науки та культури¹⁰⁷. Окремі спеціальні засідання Товариство присвячувало також ювілеям культурних та історичних подій¹⁰⁸. Щороку в березні проводились зібрання присвячені

Т. Шевченку¹⁰⁹. Товариство влаштувало ювілейні зібрання й на честь своїх дійсних членів, серед них варто відзначити прилюдне засідання 25 травня 1931 р. присвячене 50-річчю наукової праці видатного українського діяча Є. Сіцінського (1859 – 1937), на якому із докладами виступили його члени Д. Антонович, П. Богацький, В. Біднов та В. Щербаківський, в яких подали відомості про його життя і науково-громадську діяльність, а також підкреслили її значення для історії та культури України. В подальшому В. Біднов опублікувавши цю доповідь в часопису «Книголюб» (Прага, 1931) писав, що в «червні 1931 р. сповнилося 50 літ науково-літературної діяльності протоієрея Євфимія Йосиповича Сіцінського, визначного дослідника Поділля щодо його минулого. З огляду на те, що ця особа являється не тільки невтомним, продуктивним істориком та археологом, а й визначним українським діячем Подільського краю, наше громадянство не забуло згадати про такий ювілей»¹¹⁰. Водночас варто відзначити, що на це ювілейне засідання присвячене 50-річчю наукової діяльності Є. Сіцінського, відгукнулися й інші науковці та наукові інституції. Так, лектор права Української господарської академії в Подєбрадах В. Приходько в опублікованому в «Літературно-науковому віснику» (Львів, 1931) своєму відгуку на цю подію писав, що «ціле культурне Поділля, а з ним і Україна обходять небуденне свято. Цього дня завершається п'ятдесят літ діяльності, можемо сміливо сказати-великого Подолянина; великого своєю працею протоієрея і універ. професора Евфима Сіцінського»¹¹¹. Головна заслуга цього славного «сина Поділля», – «це його роботи по історії Поділля. Тут він залишає таку цінну спадщину, що з неї будуть черпати ще цілі покоління істориків Поділля та України»¹¹². Підсумовуючи наукові здобутки вченого В. Приходько відзначав: «Ми по справедливості не знаємо нікого серед Подолян – щоби стільки зробив для свого краю. Наше Поділля, зі своїми мрійними селами й містами, старовинними церквами й монастирями і задивленими в глиб віків фортецями та замками – складає сьогодні пошану своєму достойному Громадянинові»¹¹³.

Підтримуючи почин УІФТ, на пошану п'ятдесятиліття наукової праці «одного з найстарших своїх дійсних членів і найдавніших співробітників Записок, – найвизначнішого дослідника історії Поділля»¹¹⁴ Євфимія Сіцінського відбулося й окреме засідання історично-філософської секції Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові (значна кількість членів УІФТ одночасно була членами НТШ, в т.ч. й В.Січинський), про яке голова цієї секції І. Крип'якевич у стат-

ті «П'ятдесятиліття наукової праці Євфима Сіцінського» (Львів, 1931) писав, що «справді широкий розмах і високий рівень здобули подільські видавництва щойно завдяки працям Є.О. Сіцінського»¹¹⁵, «в яких він положив такі монументальні основи під історію Поділля»¹¹⁶.

Крім упорядження наукових засідань Українське історико-філологічне Товариство виконувало й науково-організаційні та репрезентаційні функції, приймаючи активну участь в організації та роботі наукових форумів різного рівня – українських, слов'янських, європейських і світових. У багатьох із цих наукових форумах приймав участь В. Січинський, виступаючи із доповідями на Всеслов'янських географів та етнографів в Празі та Варшаві¹¹⁷, Першому Міжнародному конгресі народного мистецтва в Празі¹¹⁸, Першому Українському педагогічному конгресі¹¹⁹. А про Перші міжнародні конгреси народного мистецтва (Прага, 1928)¹²⁰ та слов'янських філологів (Прага, 1929)¹²¹ опублікував цінні праці. Був членом підготовчого комітету Міжнародного з'їзду бібліотекарів і приятелів книги (Прага, 1926) та під час його проведення впорядкував цінну колекцію українських видавничих знаків і екслібрисів, у т.ч. із особистої збірки¹²², а також видрукував значну статтю про цей з'їзд¹²³.

Серед цінних здобутків УІФТ у Празі була його науково-видавнича діяльність, яка значно ускладнювалася через відсутність державного фінансування, саме тому й почалася активна робота щодо заснування власного видавництва, для видання наукових праць своїх членів. Товариство спромоглося видати станом на 1941 р. 65 наукових видань¹²⁴, а за весь період свого існування (1923 – 1945) – 67¹²⁵. Серед них значним надбанням є п'ять томів «Праць Українського Історично-Філологічного Товариства в Празі» (1926, 1939, 1941, 1942, 1944)¹²⁶. Крім того, члени Товариства використовували всі можливості для публікації своїх досліджень в інших часописах Чехословаччини і за її межами. Так, серед праць членів УІФТ опублікованих в Радянській Україні варто згадати праці В. Січинського «Видання з українського пластичного мистецтва за 10 років (1917 – 1927)», «Книжна графіка Роберта Лісовського», «Графічні часописи в Чехословаччині», «Книжна графіка Павла Ковжуна» (всі 1927), «Exlibris міста Бардієва з XVI ст.» (1930) в часописі «Бібліологічні вісті»¹²⁷, «Брама в Мілеті і фасад катедри у Володимирі Волинському» (1928), «Українське пластичне мистецтво» (1928), «Перший Міжнародний конгрес народного мистецтва в Празі» (1929), «Українське пластичне мистецтво» (1929) в часопису «Україна»¹²⁸,

«Міжнародна виставка мистецького виховання в Празі» (1928) в «Мистецько-технічний ВИШ», а також окреме видання «Ротонди на Україні» (1929)¹²⁹. Значна частина наукових доробків публікувалась в друкованому органі Українського Товариства Прихильників Книги в Празі – «Книголюб» (1927 – 1932). Серед них, праця В. Січинського «Література з українського пластичного мистецтва за 1926 рік» (1927)¹³⁰, голови УТПК у 1934 – 1942 рр.¹³¹

Водночас, характеризуючи видавничу діяльність Українського Історично-філологічного товариства в Празі, варто враховувати, що його членами в більшості були професори УВУ, які починаючи з 1923 р. проводили досить широку та інтенсивну видавничу діяльність під проводом університетської видавничої комісії на чолі з професором С. Дністрянським. Так, у 1922 – 1931 рр. професорами УВУ було видано 27 назв університетських підручників, монографій та наукових збірників¹³², більшість з яких не втратила своєї наукової цінності і значення й донині, хоча вони майже усі й стали бібліографічною рідкістю. Серед них, такі визначні наукові здобутки В. Січинського «Архітектура старокнязівської доби» (1924) і «Чужинці про Україну» (1942)¹³³. Поряд з тим необхідно також відзначити, що члени УІФТ і професори УВУ, в т.ч. й В. Січинський, досить активно співпрацювали з різними енциклопедичними виданнями Чехословаччини та Західної України, вміщуючи в них українознавчі матеріали¹³⁴. Серед них, стаття В. Січинського для «Української загальної енциклопедії» «Левицький Григорій»¹³⁵, а також гасла «архітектура дерев'яна», «архітектура мурована», «вироби з паперу», «графіка-гравєрство», «кераміка», «металеві вироби», «різьба», «малярство», «ткацтво», «ужиткове (виробниче) мистецтво (мистецька промисловість)», «шкляні вироби»¹³⁶.

Досить ефективним напрямком для національного визнання України серед зарубіжного культурного світу була культурно-наукова діяльність професорів УВУ та членів УІФТ щодо організації та проведення різних виставок. Так, у квітні 1924 р. Український громадський видавничий фонд (голова Є. Вировий) організував у Празі Першу виставку українських друків та української книжної графіки, в якій активну участь взяли Д. Антонович та В. Січинський. Про її значення відомий чеський публіцист Ф. Заплетала (1924) писав: «Для Праги вистава української книги має особливе значіння. У нас якраз все ще є не тільки окремі одиниці, а цілі політичні партії, що не визнають існування українського народу, української літературної мови і української літератури. Ці противники найдуть на

виставці переконуючі докази про безпідставність своїх застарілих уявлень. На виставі є друки з усіх частин України... але об'єднаної духовно єдиною культурою, єдиною літературною мовою, єдиною національною свідомістю»¹³⁷.

Велику роботу щодо організації українського відділу на виставці книжної культури з нагоди Міжнародного з'їзду бібліотекарів та приятелів книги (Прага, 1926) провів спеціально створений виставочний комітет на чолі з професором Д. Антоновичем, який зібрав для цієї виставки понад 2 тисяч українських видань за останні десять років. Значний інтерес в учасників з'їзду та відвідувачів викликали, впорядковані членом оргкомітету професором В. Січинським, колекції українських видавничих знаків та екслібрисів, у т. ч. із особистої збірки. Подібні виставки української книги, в т.ч. й своїх творчих доробків, влаштовували професори УВУ та члени УІФТ й під час українських наукових з'їздів (Прага, 1926, 1932)¹³⁸. Крім того, В. Січинський влаштував експозицію української графіки на Міжнародній виставці в Брюсселі (1930). Отримав пропозицію щодо оформлення виставки української графіки в Парижі (1931), однак через матеріальну скруту митець не скористався запрошенням¹³⁹. Варто також відзначити, що В. Січинський не тільки приймав особисту участь у цих заходах, але й публікував статті про виставки під час проведення Міжнародного з'їзду бібліотекарів і приятелів книги (Прага, 1926)¹⁴⁰, VI Міжнародного конгресу рисування, мистецької педагогіки та ужиткового мистецтва (Прага, 1928)¹⁴¹, Міжнародної виставки нової архітектури (Прага, 1929)¹⁴² та інші.

Серед незаперечних надбань УІФТ у Празі була його роль щодо творення різних науково-освітніх та інших осередків. Так, Товариство згідно з постановою зборів від 11 листопада 1924 р. заснувало Український академічний комітет (УАК)¹⁴³, головною метою якого було: об'єднання та координації українських науково-освітніх діячів Чехословаччини, Українського наукового інституту в Берліні та Наукового Товариства ім. Т. Шевченка у Львові; утворення нових українських наукових установ; поширення зв'язків українських науковців з іноземними науковцями та установами і репрезентування української науки на міжнародних з'їздах та конгресах; налагодження ділових відносин з женевською комісією Міжнародної інтелектуальної співпраці утвореної Радою Ліги Націй¹⁴⁴. Комітет було визнано міжнародною Комісією для інтелектуальної співпраці в Лізі Націй і він, до прийняття СРСР в Лігу Націй, тобто до 1934 р., входив до її органу – Інституту інтелектуальної співпраці в Парижі

(з 1927 – у Женеві)¹⁴⁵. Варто відзначити, що в 1927 р. цей Інститут влаштував конкурс молодих дослідників, в якому брало участь 42 кандидати із 14 країн. За його підсумками п'ять лауреатів одержали стипендії для подальших наукових досліджень і серед них Володимир Січинський¹⁴⁶.

Таким чином, огляд основних напрямів і результатів наукової діяльності Українського історично-філологічного товариства в Празі переконливо свідчить, що українська політична еміграція (до якої належить і В.Січинський), яка на початку 20-х р. ХХ ст. через втрату власної держави опинилася на теренах Чехословаччини, спромоглась створити науковий осередок, який гідно репрезентував українську історію, культуру, науковий та творчий потенціал українського народу, виконував роль головного осередку гуманітарних і суспільних наук в україністиці, що «є значним внеском у розвиток української науки і слов'янознавства. Фактично це була неофіційна українська академія наук з гуманітарного напрямку»¹⁴⁷.

Завдяки відданості справі члени УІФТ протягом двох десятиріч років проводили досить інтенсивну й плідну наукову діяльність, брали участь у роботі різних науково-освітніх інституцій, в організації й роботі наукових форумів різного рівня та виставок досягнень української науки і культури в еміграції, займалися видавничою й науково-просвітньою діяльністю, робили вагомий внесок у розвиток української науки за кордоном, відстоювали честь і гідність української науки в світі, поповнювали світову науку й культуру новими цінностями.

Джерела та література:

¹ Д. Антонович – український емігрант, член УСДРП, член уряду Директорії УНР, професор Українського вільного університету в Празі, м.м. Київ, Стокгольм, Італія, Відень, Прага // ЦДАВОУ. – Ф. 3956. – Оп. 2. – Спр. 21. – Арк. 1.

² Трембіцький А. Музеезнавча діяльність членів родини Січинських-Січинських / А. Трембіцький // Літопис Хмельниччини. – 2007: краєзнавчий збірник. – Хмельницький, 2007. – С. 53.

³ Галаган М. Десять років української громади в ЧСР. Огляд життя й чинності (1927 – 1937) / М. Галаган. – Прага, 1938. – С.7.

⁴ Січинський В. З українського мистецького життя в Празі / В. Січинський // Діло. – 1924. – №7. – 11 січня. – С. 2-3.

⁵ Січинський В. Українське історично-філологічне товариство в Празі / В. Січинський // Нові шляхи. – 1929. – Т. 2. – №3. – С. 186.

⁶ Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української

еміграції між двома світовими війнами / С. Наріжний. – Прага, 1942. – Ч. 1. – С. 370; Його ж. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції 1919 – 1939. Матеріали зібрані С. Наріжним до частини другої. – К., 1999. – С. 272.

⁷ Наріжний С. П'ять літ діяльності Українського історично-філологічного товариства в Празі / С. Наріжний // Тризуб. – Париж, 1928. – Ч. 50. – С. 19-26.

⁸ Наріжний С. Професор Д.В. Антонович / С. Наріжний // Muzeum osvobozenického boje Ukrajiny: k 80. výročí založení: sborník příspěvků z konference: (Praha, 12.14. října 2005) / sestavila Dagmar Petišková. – 1. vyd. – Praha: Národní knihovna ČR-Slovenská knihovna, 2006. – С. 277-282 (Родинний архів Наталії Наріжної-Жуківської, Турнер, Австралія).

⁹ Винар Л., Атаманенко А. Олег Кандиба і Український Науковий Інститут в Америці: 1937 – 1939 / Л. Винар, А. Атаманенко // Український історик. – 2004 – 2005. – Том ХЛІ/ХЛІІ. – С. 139.

¹⁰ Наріжний С. 15 літ діяльності Українського історично-філологічного товариства в Празі (1923 – 1938) / С. Наріжний. – Прага, 1940. – С. 16.

¹¹ Наріжний С. Українське історико-філологічне товариство в Празі в 1923 – 1938 рр. / С. Наріжний // Хроніка-2000. Український культурологічний альманах. «Україна-Чехія». – К., 1999. – Ч. 2. – С.177, 209.

¹² Бочковський О. Т.Г. Масарик: Національна проблема та українське питання: (Спроба характеристики та інтерпретації) / О. Бочковський. – Подєбради, 1930. – С. 180.

¹³ Біднов В. Бібліографічна діяльність о. Євфимія Сіцінського / В. Біднов // Книголюб. Видання Українського товариства прихильників книги (Прага). – 1931. – Кн. II. – С. 53-77.

¹⁴ Галаган М. Вказ. праця.

¹⁵ Українська культура. Курс лекцій. За редакцією проф. Дмитра Антоновича. – Регенсбург, 1947; Українська культура: Лекції за редакцією Дмитра Антоновича / Упор. С.В. Ульяновська; Вст. ст. І.М. Дзюби; Перед. слово М. Антоновича; Додатки С.В. Ульяновської, В.І. Ульяновського. – К.: Либідь, 1993. – 592 с.; іл.

¹⁶ Дорошенко Д. Життя і громадська діяльність В.О. Біднова / Д. Дорошенко. – Б.м. і б.р. – С. 10.

¹⁷ Оглоблин О. Українська історіографія 1917 – 1956. Українська історична наука поза межами України (на еміграції) в 1920 – 1950-х роках. (Упорядники О. Ясь, А. Атаманенко. За ред. Любомира Винара) / О. Оглоблин // Український історик. – Нью-Йорк – Київ – Львів – Острог – Торонто – Париж, 2004 – 2005. – Т. ХЛІ. – Ч. 3-4 (163-164) / ХЛІІ. – Ч. I (165). – С. 172-219.

¹⁸ Єржабкова Бланка. Директор Музею Визвольної Боротьби України

в Празі проф. Дмитро Антонович як педагог і просвітянський діяч / Б. Єржабкова // *Muzeum osvobozenek ho boje Ukrajiny...* – С. 251-262.

¹⁹ Пеленська О. Український портрет на тлі Праги. Українське мистецьке середовище в міжвоєнній Чехо-Словаччині / О. Пеленська. – Нью-Йорк – Прага: Narodni knihovna ČR, 2005. – С. 222.

²⁰ Антонович Катерина. З моїх споминів / К. Антонович // Літопис УВАН. – Вінніпег, 1973. – Ч. 5. – С. 234.

²¹ Українська Господарська Академії в м. Подебради // Державний регіональний архів в м. Лиса над Лабою (Чехія). – Папки №51-56.

²² Пеленська О. Вказ. праця. – С. 96.

²³ Божук Г., Зілгалов В. Вклад істориків Українського Вільного Університету в розвиток досліджень історії України. – В кн.: Українська еміграція, Історія і сучасність: (Матеріали міжнародних наукових конференцій, присвячених 100-річчю еміграції українців до Канади) / Г. Божук, В. Зілгалов. – Львів, 1992. – С. 359-367.

²⁴ Українське історично-філологічне товариство у Празі (УІФТ) // Українська культура: Лекції за редакцією Дмитра Антоновича / Упор. С.В. Ульяновська; Вст. ст. І. М. Дзюби; Перед. слово М. Антоновича; Додатки С. В. Ульяновської, В.І. Ульяновського. – К.: Либідь, 1993. – С. 489-491; Ульяновський В., Ульяновська С. Українська наукова і культурницька еміграція у Чехо-Словаччині між двома світовими війнами / В. Ульяновський, С. Ульяновська // Там само. – С. 477-504.

²⁵ Боряк О. До історії діяльності вчених-етнологів у Празі міжвоєнного періоду / О. Боряк // *Muzeum osvobozenekého boje Ukrajiny...* – С. 237-249.

²⁶ Шафовал М., Яремко Р. Історична пам'ять як елемент національної ідентичності. Українська перспектива / М. Шафовал, Р. Яремко // *Muzeum osvobozenekého boje Ukrajiny...* – С. 135-144.

²⁷ Чечина О.Д. Основні напрямки діяльності Українського історико-філологічного товариства в Празі (1923 – 1945 рр.) / О.Д. Чечина // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Вип. XI. Серія: Історія: Збірник наукових праць / За заг. ред. проф. П.С. Григорчука. – Вінниця, 2006. – С. 361-267.

²⁸ Саган Г.В. Мости єднання (співпраця української та іноземної науки 1918 – 1939 р.) / Г.В. Саган. – К., 1999. – С. 62; Його ж. Українська наука на міжнародній арені: наукова співпраця у міжвоєнний період. – К.: Міжрегіональний гуманітарний інститут Київського славистичного університету, 2003. – С. 277.

²⁹ Стремидло В.І. Друга хвиля української еміграції у Чехословаччині (20-30 рр. ХХ ст.). – Дис... канд. іст. наук / В.І. Стремидло. – Запоріжжя, 1994. – 214 с.

³⁰ Бублик Т.В. Наукова та культурно-освітня еміграція в Чехословаччині та Німеччині в 20-30-ті роки ХХ століття. – Дис... канд. іст. наук / Т.В. Бублик – К., 1997. – 178 с.

³¹ Бурім Д. Наукова, педагогічна та громадсько-політична діяльність Д.І. Дорошенка в еміграції (1919 – 1951 рр.). – Дис... канд. іст. наук / Д. Бурім. – К., 1997. – 318 с.; Саламаха І.В. Громадсько-політична та наукова діяльність В.О. Біднова (кін. ХІХ ст. – 1935 р.). – Дис... канд. іст. наук / І.В. Саламаха. – Запоріжжя, 1998. – 225 с.; Швидкий В.П. Громадсько-політична та наукова діяльність О. Г. Лотоцького (1890-і – 1930-і рр.). – Дис... канд. іст. наук / В.П. Швидкий. – К., 2000. – 248 с.; Яцишина О.Я. Громадсько-політична та наукова діяльність С.П. Шелухіна. – Дис... канд. іст. наук / О.Я. Яцишина. – Запоріжжя, 2004.

³² Віднянський С.В. Українське питання в міжвоєнній Чехословаччині. – Дис... докт. іст. наук / С.В. Віднянський. – К., 1997.

³³ Віднянський С. Заснування та діяльність Українського вільного університету – першої української високої школи за кордоном (1921 – 1945) / С. Віднянський // Український історичний журнал. – 1994. – №5. – С. 48-60; Віднянський С. Культурно-освітня і наукова діяльність української еміграції в Чехословаччині: Український вільний університет (1921 – 1945) / С. Віднянський. – К., 1994. – 84 с.; Віднянський С. Український вільний університет. Наукова і культурно-освітня діяльність УВУ / С. Віднянський // Неопалима купина. – 1995. – №3-4. – С. 107-116.

³⁴ Науковий збірник Українського університету в Празі. – Прага, 1923. – Т. І. – 243 с.; 1930. – Т. ІІ. – 104 с.

³⁵ Науковий ювілейний збірник Українського університету в Празі присвячений панові президентові Чехословацької Республіки Проф. Др. Т.Г. Масарикові для вшанування 75-тих роковин його народження. – Прага, 1925. – Ч. І. – 436 с.; 1930. – Ч. ІІ. – 265 с.

³⁶ Праці Українського історико-філологічного товариства в Празі. Рік перший (1923 – 1924). – Прага, 1926. – Т. І. – 210 с.; Праці Українського історико-філологічного товариства в Празі. Виданий на пошану Голови товариства Д. Антоновича. – Прага, 1939. – Т. 2. – 227 с.; Праці Українського історико-філологічного товариства в Празі. – Прага, 1941. – Т. 3. – 131 с.; Праці Українського історико-філологічного товариства в Празі. – Прага, 1942. – Т. 4. – 234 с.; Праці Українського історико-філологічного товариства в Празі. – Прага, 1944. – Т. 5. – 175 с.

³⁷ Справоздання про діяльність «Українського історико-філологічного товариства в Празі» од 30 травня 1923 р. до 31 травня 1924 р. – Прага, 1924. – С. 4.

³⁸ Українське Історично-Філологічне Товариство в Празі // Тризуб. – Париж, 1925. – №8. – С. 9-10.

³⁹ Нова Україна. – Прага, 1922. – Ч. 2. – 15 квітня; Нова Україна. – Прага, 1923. – №10. – С. 170; Нова Україна. – Прага, 1925. – №7-8. – С. 195.

⁴⁰ Український Вільний Університет в Празі в роках 1921 – 1931. – Прага, 1931. – Т. 1; Т. 2.

⁴¹ Український Науковий з'їзд у Празі: 3-7 жовтня 1926 р.: Звідомлення Президії Організаційної Комісії з'їзду. – Прага, 1928. – С. 3-4, 72.

⁴² Muzeum osvobozenického boje Ukrajiny: k 80. výročí založení: sborník příspěvků z konference: (Praha, 12.14. října 2005) / sestavila Dagmar Petišková. – 1. vyd. – Praha: Národní knihovna ČR - Slovanská knihovna, 2006. – 305 с.

⁴³ Українська еміграція в Чехо-Словаччині // Енциклопедія Українознавства-I (далі – ЕУ-I). – К., 1995. – Т. 2. – С. 575-576.

⁴⁴ Українське Історично-Філологічне Товариство в Празі // Енциклопедія Українознавства-II (далі – ЕУ-II). – Львів: НТШ, 2000. – С. 3409; Українське Товариство Прихильників Книги в Празі // ЕУ-II. – Львів: НТШ, 2000. – С. 3416.

⁴⁵ Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами / С. Наріжний. – Прага, 1942. – Ч. 1. – С. 370; Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції 1919 – 1939. Матеріали зібрані С. Наріжним до частини другої / С. Наріжний. – К., 1999. – С. 121.

⁴⁶ Науковий ювілейний збірник Українського університету в Празі присвячений панові президентові Чехословацької Республіки Проф. Др. Т.Г. Масарикові для вшанування 75-тих роковин його народження. – Прага, 1925. – Ч. I. – 436 с.; 1930. – Ч. II. – С. 108.

⁴⁷ Єржабкова Б. Вказ. праця. – С. 251.

⁴⁸ Антонович К. Вказ. праця. – С. 234.

⁴⁹ Винар Л., Атаманенко А. Вказ. праця. – С. 278-279.

⁵⁰ ЦДАВОУ. – Ф. 3956. – Оп. 2. – Спр. 21. – Арк. 3.

⁵¹ Наріжний С. Українська еміграція... – Ч. 1. – С. 370; Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції 1919-1939. Матеріали зібрані С.Наріжним до частини другої. – К., 1999. – С. 196.

⁵² ЦДАВОУ. – Ф. 4465 – Оп. 1. – Спр. 191. – Арк. 7.

⁵³ ЦДАВОУ. – Ф. 3956. – Оп. 2. – Спр. 21. – Арк.4; Наріжний С. Українська еміграція... – Ч. 1. – С. 370; Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції 1919 – 1939... – С. 196-197; Наріжний С. Українське історико-філологічне товариство в Празі в 1923 – 1938 рр. ... – С.1-2; Єржабкова Бланка. Вказ. праця. – С. 257; Божук Г., Зілгалов В. Вказ. праця. – С. 489; Боряк О. Вказ. праця... – С. 237; Українське історико-філологічне товариство в Празі // ЦДАВОУ. – Ф. 4372. – Оп. 1. – Спр. 5. – Арк. 2.

⁵⁴ Наріжний С. Українське історико-філологічне товариство в Пра-

зі... – С. 2; Божук Г., Зілгалов В. Вказ. праця. – С. 489; Боряк О. Вказ. праця. – С. 237.

⁵⁵ Праці Українського історико-філологічного товариства в Празі. Рік перший (1923 – 1924). – Прага, 1926. – Т. 1. – 210 с.; Праці Українського історико-філологічного товариства в Празі. Виданий на пошану Голови товариства Д. Антоновича. – Прага, 1939. – Т. 2. – 227 с.; Праці Українського історико-філологічного товариства в Празі. – Прага, 1941. – Т. 3. – 131 с.; Праці Українського історико-філологічного товариства в Празі. – Прага, 1942. – Т. 4. – 234 с.; Праці Українського історико-філологічного товариства в Празі. – Прага, 1944. – Т. 5. – 192 с.

⁵⁶ Наріжний С. Українська еміграція... – С. 370; Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції... – С. 196-197; Українське історично-філологічне товариство у Празі (УІФТ) // Українська культура: Лекції за редакцією Дмитра Антоновича... – С. 489-491; Ульяновський В., Ульяновська С. Українська наукова і культурницька еміграція у Чехо-Словаччині між двома світовими війнами // Там само. – С. 489.

⁵⁷ Там само. – С. 197.

⁵⁸ Наріжний С. Українське історико-філологічне товариство в Празі... – С. 177.

⁵⁹ Там само; Українське історично-філологічне товариство у Празі (УІФТ)... – С. 489.

⁶⁰ Єржабкова Бланка. Вказ. праця. – С. 257.

⁶¹ Нова Україна. – Прага, 1925. – №7-8. – С. 195.

⁶² ЦДАВОУ. – Ф. 3956. – Оп. 2. – Спр. 21. – Арк. 4-5; Українське історично-філологічне товариство у Празі (УІФТ)... – С. 490; Праці Українського історико-філологічного товариства в Празі. Виданий на пошану голови товариства Д. Антоновича... – С. 2; Нова Україна. – Прага, 1922. – Ч. 2. – 15 квітня.

⁶³ ЦДАВОУ. – Ф. 3956. – Оп. 2. – Спр. 21. – Арк. 4-5; Боряк О. До історії діяльності вчених-етнологів у Празі міжвоєнного періоду / О. Боряк // Muzeum osvobozenek ho boje Ukrajinu... – С. 237; Праці Українського історико-філологічного товариства в Празі. Виданий на пошану голови товариства Д. Антоновича... – С. 2; Нова Україна. – Прага, 1922. – Ч. 2. – 15 квітня.

⁶⁴ ЦДАВОУ. – Ф. 3956. – Оп. 2. – Спр. 21. – Арк. 4-5; Українське історично-філологічне товариство у Празі (УІФТ)... – С. 490; Боряк О. Вказ. праця. – С. 237; Праці Українського історико-філологічного товариства в Празі. Виданий на пошану голови товариства Д. Антоновича... – С. 2; Нова Україна. – Прага, 1922. – Ч. 2. – 15 квітня.

⁶⁵ ЦДАВОУ. – Ф. 3956. – Оп. 2. – Спр. 21. – Арк. 4-5; Українське історико-філологічне товариство у Празі... – С. 9-10.

- ⁶⁶ Боряк О. Вказ. праця. – С. 238-239.
- ⁶⁷ Наріжний С. Українська еміграція... – С. 198; Наріжний С. 15 літ діяльності Українського історично-філологічного товариства в Празі (1923 – 1938) / С. Наріжний. – Прага, 1940. – С. 3-4.
- ⁶⁸ Українське історико-філологічне товариство в Празі // ЦДАВОУ. – Ф. 4372. – Оп. 1. – Спр. 4. – Арк. 7.
- ⁶⁹ Українське історично-філологічне товариство у Празі (УІФТ)... – С. 489.
- ⁷⁰ Українське історико-філологічне товариство в Празі... – Арк. 2.
- ⁷¹ Справоздання про діяльність «Українського історико-філологічного товариства в Празі» од 30 травня 1923 р. до 31 травня 1924 р. – Прага, 1924. – С. 4.
- ⁷² ЦДАВОУ. – Ф. 3956. – Оп. 2. – Спр. 21. – Арк. 5.
- ⁷³ Наріжний С. Українська еміграція... – С. 198.
- ⁷⁴ Історія Національної Академії наук України. 1929 – 1933. Документи і матеріали. – К., 1998. – 480 с.
- ⁷⁵ Українське історично-філологічне товариство у Празі... – С. 490.
- ⁷⁶ Чечина О.Д. Основні напрямки діяльності Українського історико-філологічного товариства в Празі (1923 – 1945 рр.) / О.Д. Чечина // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Вип. XI. Серія: Історія: Збірник наукових праць / За заг. ред. проф. П.С. Григорчука. – Вінниця, 2006. – С. 361-267.
- ⁷⁷ Наріжний С. Українська еміграція... – С. 208; Українське історико-філологічне товариство в Празі // Енциклопедія Українознавства-I (далі ЕУ-I). – Львів: НТШ, 2000. – С. 3409.
- ⁷⁸ Українське історико-філологічне товариство в Празі... – Арк. 10.
- ⁷⁹ Єржабкова Б. Вказ. праця. – С. 257.
- ⁸⁰ Українське історично-філологічне товариство у Празі (УІФТ)... – С. 490.
- ⁸¹ Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами. – Прага, 1942. – Ч. 1. – С. 177.
- ⁸² Українське історично-філологічне товариство у Празі (УІФТ) // Українська культура... – С. 490.
- ⁸³ Дорошенко Д. Життя і громадська діяльність В.О. Біднова / Д. Дорошенко. – Б.м. і б.р. – С. 10.
- ⁸⁴ Біднов В. Бібліографічна діяльність о. Євфимія Сіцінського / В. Біднов // Книголюб. Видання Українського товариства прихильників книги (Прага). – 1931. – Кн. II. – С. 53.
- ⁸⁵ Дорошенко Д. Вказ. праця. – С. 10.
- ⁸⁶ Єржабкова Б. Вказ. праця. – С. 257.
- ⁸⁷ Українське історико-філологічне товариство в Празі... – Арк. 10.

- ⁸⁸ Наріжний С. Українська еміграція... – С. 248.
- ⁸⁹ Праці Українського історико-філологічного товариства в Празі. Виданий на пошану голови товариства Д. Антоновича. – Прага, 1939. – Т. 2. – С. 2.
- ⁹⁰ Єржабкова Б. Вказ. праця. – С. 257; Українське історично-філологічне товариство у Празі (УІФТ) // Українська культура... – С. 490; Боряк О. Вказ. праця. – С.239.
- ⁹¹ Українське історично-філологічне товариство у Празі (УІФТ)... – С. 490.
- ⁹² Наріжний С. Українська еміграція... – С. 208.
- ⁹³ Українське Історико-Філологічне Товариство у Празі // Енциклопедія Українознавства-II (далі – ЕУ-II).– Львів: НТШ, 2000. – С. 3409.
- ⁹⁴ Наріжний С. Українська еміграція... – С. 202.
- ⁹⁵ Віднянський С. Український вільний університет. Наукова і культурно-освітня діяльність УВУ / С. Віднянський // Неопалима купина. – 1995. – №3-4. – С. 109.
- ⁹⁶ Українське історико-філологічне товариство в Празі... – Арк. 8-9.
- ⁹⁷ Там само. – Арк. 6зв.
- ⁹⁸ В. Щербаківський – український емігрант, археолог, професор Українського вільного університету в Празі – ЦДАВОУ. – Ф. 3864. – Оп. 1. – Спр. 2. – Арк. 134.
- ⁹⁹ Січинський В. Українська хата в околицях Львова: Реф. читаний на зібранню Укр. наук. т-ва в Празі / Обкладинка і кінцівка П.Ковжуна, іл. і поч. букви автора / В. Січинський. – Львів: Друк. НТШ у Львові, 1924. – 22 с., 4 л. іл.
- ¹⁰⁰ Січинський В. Українське історично-філологічне товариство в Празі / В. Січинський // Нові шляхи. – 1929. – Т. 2. – №3. – С. 186.
- ¹⁰¹ Січинський В. Сутківська твердиня / Фот. і обміри Є.Сіцінського, рис. автора / Обкл. і кінцівка С. Гладкого / В. Січинський. – Львів: Друк. НТШ, 1929. – 34 с., іл.; 8 с. іл.; Його ж. Ротонди на Україні. – К.: Київ-Друк, 1929. – 32с., іл.
- ¹⁰² Боряк О. Вказ. праця. – С.241-242.
- ¹⁰³ Січинський В. Українське деревляне будівництво і методи його дослідження / В. Січинський // Sbornik I Sjezdu slovanských geografů a etnografů v Praze 1924. – Praha, 1926. – С. 361-366.
- ¹⁰⁴ Січинський В. Етрусський дім і гуцульський «оседок» / В. Січинський // Pamietnik II Zjazdu sl'owiańskich geografów i etnografów w Polsce w r. 1927. – Т. II. – Kraków, 1930. – С. 210-212.
- ¹⁰⁵ Січинський В. La genese et l'evolution des formes des tours et des clochers de bois en Ukraine / В. Січинський // Congrès International des arts populaires. Résumés. – Paris, 1928. – С. 49-50.
- ¹⁰⁶ Січинський В. Ужиткове мистецтво в системі мистецького вихо-

вання / В. Січинський // Перший Український педагогічний конгрес 1935: [36.]. – Львів. – 1938. – С. 134-142.

¹⁰⁷ Українське історично-філологічне товариство у Празі (УІФТ)... – С. 490; Українське історико-філологічне товариство в Празі... – Арк. 1зв.

¹⁰⁸ Українське історично-філологічне товариство у Празі (УІФТ)... – С. 490; Віднянський С. Український вільний університет... – С. 109-110.

¹⁰⁹ Наріжний С. Українська еміграція... – С. 202-203; Українське історично-філологічне товариство у Празі (УІФТ)... – С. 490.

¹¹⁰ Біднов В. Вказ. праця. – С. 53.

¹¹¹ Приходько В. Проф. Евфим Січинський – історик і археолог Поділля. (З приводу 50 ліття наукової і громадської діяльності) / В. Приходько // Літературно-науковий вісник. – 1931. – Річ. 30. – Кн. VI. – Т. CVI. – С. 510.

¹¹² Там само. – С. 511.

¹¹³ Там само. – С. 513.

¹¹⁴ «К-ч». (Крип'якевич І.). П'ятдесятиліття наукової праці Євфима Січинського / І. Крип'якевич // Записки НТШ. – Львів, 1931. – Т. 151. – С. 217.

¹¹⁵ Там само. – С. 218.

¹¹⁶ Там само. – С. 223.

¹¹⁷ Січинський В. Українське деревляне будівництво і методи його дослідження... – С. 361-366; Січинський В. Етрусський дім і гуцульський «оседок»... – С. 210-212.

¹¹⁸ Січинський В. Сутківська твердиня...; Його ж. Ротонди на Україні. – К.: Київ-Друк, 1929. – 32с., іл.

¹¹⁹ Січинський В. Ужиткове мистецтво в системі мистецького виховання... – С. 134-142.

¹²⁰ Січинський В. Перший Міжнародний конгрес народного мистецтва в Празі / В. Січинський // Україна. – 1929. – №1/2. – Кн. 32. – С. 177-180.

¹²¹ Січинський В. Перший з'їзд слов'янських філологів у Празі / В. Січинський // Нові шляхи. – 1929. – №7. – С. 174-180.

¹²² Наріжний С. Українська еміграція... – С. 258-259.

¹²³ Каталог виставки знаків українських видавництв [XVI – XX ст.] на виставці книжної культури при Міжнародному з'їзді бібліотекарів і приятелів книги в Празі р. 1926 / Скл. В.Січинський. – [Прага. 1926]. – 29 с. – На обкл. назва: Знаки українських видавництв.

¹²⁴ Українське історико-філологічне товариство в Празі... – Арк. 7.

¹²⁵ Січинський В. La genese et l'evolution des formes des tours et des clochers de bois en Ukraine... – С. 49-50.

¹²⁶ Праці Українського історико-філологічного товариства в Празі. Рік

перший (1923 – 1924). – Прага, 1926. – Т. 1. – 210; Праці Українського історико-філологічного товариства в Празі. Виданий на пошану голови товариства Д. Антоновича. – Прага, 1939. – Т. 2. – 227; Праці Українського історико-філологічного товариства в Празі. – Прага, 1941. – Т. 3. – 131; Праці Українського історико-філологічного товариства в Празі. – Прага, 1942. – Т. 4. – 234; Праці Українського історико-філологічного товариства в Празі. – Прага, 1944. – Т. 5. – 175.

¹²⁷ «В.С.». [Січинський В.] Видання з українського пластичного мистецтва за 10 років (1917 – 1927) / В. Січинський // Бібліологічні вісті. – 1927. – №2. – С. 115-130; Його ж. Книжна графіка Роберта Лісовського // Там само. – С. 91-96; Його ж. Графічні часописи в Чехословаччині // Там само. – №4. – С. 112-114; Його ж. Книжна графіка Павла Ковжуна // Там само. – С. 78-84, іл.; Його ж. Exlibris міста Бардієва з XVI ст. // Там само. – 1930. – №1. – С. 100-102.

¹²⁸ Січинський В. Перший Міжнародний конгрес народного мистецтва в Празі / В. Січинський // Україна. – 1929. – №1/2. – Кн. 32. – С. 177-180; Січинський В. Брама в Мілеті і фасад катедри у Володимирі Волинському / В. Січинський // Україна. – 1928. – Кн. 3. – С. 24-26, іл.; Його ж. Українське пластичне мистецтво // Там само. – №6. – С. 128-134; №9. – С. 135-145.

¹²⁹ Українське історико-філологічне товариство в Празі... – Арк. 5зв.-9зв.

¹³⁰ Січинський В. Література з українського пластичного мистецтва за 1926 рік / В. Січинський // Книголюб. Видання Українського товариства прихильників книги (Прага). – 1927. – №1. – С. 25-32; №2. – С. 38-45.

¹³¹ Українське Товариство Прихильників Книги в Празі // ЕУ-ІІ. – Львів: НТШ, 2000. – С. 3416.

¹³² Український вільний університет в Празі // ЦДАВОУ. – Ф. 3859. – Оп. 1. – Спр. 140. – Арк. 494.

¹³³ Віднянський С. Вказ. праця. – С. 112.

¹³⁴ Наріжний С. Українська еміграція... – С. 252.

¹³⁵ Січинський В. Левицький Григорій / В. Січинський // Українська загальна енциклопедія. В 3-х т. – Львів – Станіслав – Коломия, [1933]. – Т. 2. – С. 447.

¹³⁶ Січинський В. Архітектура мурована, архітектура дерев'яна, різьба, малярство, графіка-гравєрство, ужиткове (виробниче) мистецтво (мист. [ецька]промисловість), металеві вироби, ткацтво, кераміка, шкляні вироби, вироби з паперу / В. Січинський // Там само. – [1934]. – Т. 3. – С. 435-466, 473-476, 479-482.

¹³⁷ Три роки праці Українського Громадського Комітету в ЧСР. – Прага. – С. 87-94.

- ¹³⁸ Наріжний С. Українська еміграція... – С. 258-259.
- ¹³⁹ Мушинка М. Володимир Січинський і русини-українці Східної Словаччини / М. Мушинка. – Пряшів, 1995. – С. 41.
- ¹⁴⁰ Січинський В. Брама в Мілеті і фасад катедри у Володимирі Волинському... – С. 24-26, іл.; Його ж. Українське пластичне мистецтво // Там само. – № 6. – С. 128-134; № 9. – С. 135-145.
- ¹⁴¹ Січинський В. Міжнародна виставка мистецького виховання в Празі / В. Січинський // Мистецько-технічний ВИШ (Київ). – 1928. – №1. – С. 63-66.
- ¹⁴² Січинський В. Міжнародна виставка нової архітектури в Празі / В. Січинський // Нові шляхи. – 1929. – №4. – С. 340-347.
- ¹⁴³ Нова Україна. – Прага, 1923. – №10. – С. 170.
- ¹⁴⁴ Українське історико-філологічне товариство в Празі... – Арк. 82.
- ¹⁴⁵ Український Академічний Комітет // ЕУ-ІІ. – Львів: НТШ, 2000. – Т. 9. – С. 3416.
- ¹⁴⁶ Мушинка М. Володимир Січинський і русини-українці Східної Словаччини / М. Мушинка. – Пряшів, 1995. – С. 37-38.
- ¹⁴⁷ Українське історично-філологічне товариство у Празі (УІФТ)... – С. 491.